

Kurmay Albay Daday'lı Halit Beğ Akmansü (1884 – 1953)

Dr. Ziya Göğem

İstanbul, Halk Basımevi, 1954, 289 sayfa

Amine Berra BOZKURT*

Ele aldığımız kitap, 1954 yılında basılmış ve bahsedilen döneme yakınlığı açısından hem anılan dönemin hem de basıldığı dönemin izlerini taşımaktadır. Eseri merak edenler açısından ön bir bilgi olmasından dolayı ve yazar hakkında fikir sahibi olunmasının gerekli olduğunu düşünmekteyim. Dr. Ziya Göğem, İstiklal kahramanlarından Dadaylı Kurmay Albay Halit Akmansü'nün yeğenidir. 1937 senesinde Askeri Tıbbiyeyi bitirerek Teğmen oldu. Çeşitli askeri hastanelerde doktorluk ve başhekimlik yaptı. Albay rütbesiyle ordudan emekliye ayrıldı. İstiklal Savaşı dönemiyle ilgili araştırmalarda bulundu. Akrabası Halit Akmansü'nün hayatı ve hizmetlerini anlattı. Yazar Ziya Göğem'in askeri hayatı, askerliğin inceliklerini bilmesi ve bu bilinçle eseri ortaya koyması tarafımızca vurgulanması gereken bir husustur.

---

* Fatih Sultan Mehmed Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü, Lisans Öğrencisi, aberrabozkurt98@gmail.com

Bu çalışmada, kitap hakkında değerlendirme yaparak okuyucuya kitabı okumadan önce kafasında bir fikir oluşturmak ve farklı bir bakış getirmek amaçlanmıştır. Dadaylı Halit Paşa, Ziya Göğem'in yakını olması sebebiyle kitabı yazarken bazen hamasi (duygusal) bir üsluba kaçarak objektiflikten uzaklaşmış olabileceğini ilk bakışta düşündürebilir. O yüzden kitabı okumaya başlarken ve değerlendirirken eleştirel bir gözle bakılması gerekir.

Öncelikle şunu belirtmemiz gerekir ki, bu kitap bir biyografi kitabı değildir. Dadaylı Halit Bey'in anılan dönem içerisindeki önemini belirtmek ve bizzat dönemin şartlarına bağlı kalınarak değerlendirmek için yazılmıştır. Albay Dadaylı Halit Bey'in kendi döneminde cevherinin farkedilmemesi üzerinden bir yakınma da hissedilir. Kitapta, o öldükten sonra yaptığı hizmetlerin tarih yazımında yaşatılması ve sümen altı edilmemesi için Dadaylı Halit Bey'in cihad eden milli bir ruhla yaptığı girişimlerin gün yüzüne çıkarılması gibi bir hedef vardır diyebiliriz.

Dadaylı Halit Paşa Müdafaa-i Hukuk mensubu olarak Millî Mücadele döneminin hizmet eden, hamiyetperver ve vatansever isimlerinden birisidir. Halit Bey'in büyük kahramanlıkları yoktur. O yüksek rütbe sahibi bir kişilik de değildir. Yazar burada Halit Akmansü'yü bir taraftan överken bir yandan da tarafsız bir gözle bakmaya çalışmıştır. Ayrıca Dadaylı Halit Paşa'nın hayatının her safhası örnekliktir. Yazar dönemine ışık tutan örnek kişiliğini de ön plana çıkarmayı ihmal etmemiştir. Dadaylı Halit Akmansü'nün gerek savaşçı kişiliği gerekse karakter özellikleriyle fazlaca övülerek kitaba başlanması okuyucuyu karakter üzerinde fazla beklentiye sokmaktadır.

Albay Dadaylı Halit Bey'i değerlendirirken, anılan dönem içerisinde eski ve yeni arasında köprü vazifesi gördüğünü ve bu yönüyle dönemin eksik taraflarını da ortaya çıkardığını söyleyebiliriz. Kendisini genç yaşta yetiştirmiş birisi olarak işgal yıllarından öncesinde memleketin mevcut durumuna dair bilgi sahibi olmamızı kitap sağlamaktadır. Kitabın kronolojik tasnif ve düzen içerisinde gitmesi kafamızda dönemlere ilişkin net bir canlandırma oluşturmaktadır. Devletin ve memleketin içinde bulunduğu sıkıntılı ve kargaşa durumunu tahayyül etmek için kitap, 1912-1924 yılları arası için rehber olabilecek başvuru eseridir. Kitap bu yönüyle yüzeysel değil, geniş bir dönemi kapsayan zengin içerikli bilgi sunmaktadır.

Olay gerçekleşikten sonra hatırat şeklinde alınan notlar dönemin sosyal ve psikolojik durumunu tahlil etmek için tarih araştırmacısı ve okuyucusunun işini kolaylaştırmıştır. Kitapta ara ara dönemi bizzat yaşayan ve fiili olarak dönemin içinde yer alan isimlerin mektupları ve hatıratları Millî Mücadele dönemine ait bilgi vermesi açısından birinci gözden anlatım okuyucuya farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Halit Bey'in hal tercümesinde (biyografi) bizzat dönemin içinde yer alarak, kendi ağzından anlatıp, tarihe tanıklık eden biri olarak kaleme aldığı notlar mühimdir. Bahsettiği askeri olayları, muharebeleri, başarıları, çektiği sıkıntıları olayın yaşandığı andan sonra sıcağı sıcağına yazmasıyla okuyucuya okurken güven vermektedir. Çünkü olayı kendi yaşamayan kişiler tarafından yazılan bilgiler okuyucu ve kitap arasında bir mesafe oluşturabilir.

Askeri ve siyasi pek çok olayın olduğu döneme dair yanlı ve taraf tutarak yazılan görüşlere yer verilmediğinden ve farklı fikirleri görmek açısından istifade edilebilecek bir kaynaktır. Başlarda Halit Bey'i öven ve başarılarını ön plana çıkaran bit tarih yazımı hissedilse de sonraki bölümlerde objektif bir tarafla yazılmaya özen gösterilmiştir.

Hatıratlar, notlar, anılar, biyografiye dair bölümler eleştiri süzgecinden geçirilerek okunması gerekir. Buna ek olarak kitapta yeri geldiğinde bahsedilen menkıbeler, kahramanlık ve vatanseverlik duygularıyla yazılan savaşlarda ve cephelerde geçen anlatılarda, hamasi bir üslup olabileceğinden yine okuyucunun tenkitçi bir gözle okuması gerekir.

Kazım Karabekir, Fevzi Çakmak, Salahattin Bey, Refet Bele gibi diğeri Millî Mücadele kahramanlarımızdan bahsetmesinin yanında Nutuk'tan bölümler de geçmesi, Mustafa Kemal'in gözünden anlatım ile Millî Mücadele kahramanlarının ekseninden anlatımın farkının ortaya konması açısından önemlidir. Öte yandan Nutuk'ta yazılanlarla, Halit Bey'in notları birbirini tamamlayıcı bir özellik taşır. Böylelikle kitap bize çok yönlü bir bakış açısı sağlayarak meselelerin iç yüzünü kavramamıza imkân tanımaktadır. Ali Fuat Cebesoy'un hatıraları, Karabekir Paşa'nın İstiklal Harbimiz kitabı vurgusu, olaylara farklı pencereden bakma ve dönem üzerinde yazılanların mukayese edilmesi açısından önemlidir. Çünkü akademik araştırma yapan birisinin kullanacağı bir eser olarak düşünürsek, doğru bilgiye ulaşma yolunda katettiği mesafe daha kısa olacaktır.

Eser, 1884 doğumlu Halit Akmansüye ait askeri, siyasi ve politika hayatı ile ön plana çıkmaktadır. Milli Mücadele döneminden önceki süreci, Milli Mücadele yılları, seferberlik yılları, Cumhuriyet'in kuruluş yılları ve Cumhuriyet'in ilanı sonrası değişim sürecini yakın tarih içinden Ziya Göğem'in kendi değerlendirmesi ve görüşüyle kaleme aldığını müşahede ediyoruz.

Son olarak; hatırat, mektup, biyografi gibi yazılı kaynakların olduğu bu eser yakın tarih, Milli Mücadele tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti tarihi alanında çalışan tarih araştırmacılarının yararlanabileceği bilgiler sunması açısından okunmaya değerdir. Tarihteki bu söylediğimiz sahalardan ortak konularda paralel okumalar yapabilme avantajı sağlayan bu eserin I.cildine dair yaptığımız bu değerlendirme kitabı okuyacak tüm okurlara kapı açacak nitelikte olmasını temenni ediyorum.